

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, професора Коломоєць Тетяни Олександрівни на дисертаційне дослідження Буцьких Дмитра Олександровича на тему «Адміністративно-правова охорона водних ресурсів України», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право галузі знань 08 Право у разовій спеціалізованій вченій раді

Актуальність дисертації Буцьких Дмитра Олександровича на тему «Адміністративно-правова охорона водних ресурсів України» зумовлена сучасними викликами, що постають у процесі діяльності, пов'язаної із використанням водних ресурсів. Як зазначено в Основних засадах (стратегії) державної екологічної політики України на період до 2030 року, Україна є однією з найменш водозабезпечених країн Європи, при цьому водокористування в країні здійснюється переважно нераціонально, внаслідок токсичного, мікробіологічного та біогенного забруднення відбувається погіршення екологічного стану річкових басейнів, а також прибережних вод та територіальних вод Чорного і Азовського морів. Щороку реєструється до 300 надзвичайних ситуацій, внаслідок яких гинуть люди. Окрім того, такі надзвичайні ситуації завдають значної шкоди навколишньому природному середовищу, погіршуючи екологічну ситуацію.

Негативно впливає на стан довкілля і порушення водного законодавства, що несе безпосередню загрозу розвитку людської цивілізації. Тому забезпечення адміністративно-правової охорони водних ресурсів є одним з найбільш пріоритетних завдань для України як правової держави європейського зразка. Актуальність вжиття таких заходів не викликає сумнівів, оскільки раціональне використання та відновлення такого важливого природного ресурсу як вода є однією з найбільш актуальних проблем не лише для України, але й міжнародної спільноти. Все це вимагає виходу на нові рубежі змісту теоретичних положень і практики їх втілення у законодавчих актах. У зв'язку із цим охорона вод від забруднення небезпечними речовинами

виступає одним із найважливіших завдань адміністративного та екологічного права. Дані обставини вимагають нових принципів і підходів до формування належного адміністративно-правового забезпечення охорони вод та відтворення водних ресурсів.

З огляду на викладене вбачається нагальною потреба у дослідженні змісту та особливостей адміністративно-правової охорони водних ресурсів, принципів і заходів щодо забезпечення її реалізації, а також у розробленні на цій основі відповідних пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення національного законодавства, яким регулюються відносини у досліджуваній сфері, упорядкування організаційно-структурних формувань та вдосконалення механізму їх взаємодії, а також засобів у згаданій сфері.

Це своєю чергою зумовлює необхідність упорядкування суспільних відносин, що виникають в цій сфері, очевидного державного втручання в сферу забезпечення прав громадян на безпечне екологічне середовище, застосування широкого діапазону адміністративно-правових засобів у цій сфері.

На цьому тлі з особливою чіткістю проявляється актуальність дисертації Буцькихт Д.О. Вона являє собою одне з перших на вітчизняних наукових теренах дослідження, у якому комплексно, з використанням сучасних методів пізнання, з урахуванням новітніх досягнень юридичної науки з'ясовано сутність та визначено особливості адміністративно-правової охорони водних ресурсів в Україні. З цією метою в дисертації визначається коло чинників і передумов, якими зумовлюється необхідність правового забезпечення екологічної сфери, окреслюються перспективні шляхи імплементації до національного законодавства світових еколого-правових правил та стандартів, пропонується комплекс нормотворчих, організаційних та інформаційних заходів, спрямованих на підвищення ефективності охорони водних ресурсів засобами адміністративного права.

Спираючись на здобутки вітчизняної правової науки, кращий зарубіжний досвід, ґрунтовний аналіз чинного законодавства та правозастосовної практики, автор вибудовує реалістичну концепцію адміністративно-правової охорони

водних ресурсів в Україні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність. Дисертаційне дослідження Буцьких Д.О. тісно корелюється з низкою державних і відомчих програм, планів, концепцій: дисертацію виконано відповідно до основних положень Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 р. № 12-21 та загальноуніверситетської наукової теми «Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування». Проблематика дисертації також постає з положень Указів Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30 вересня 2019 р. № 722, «Про Національну стратегію у сфері прав людини» від 24 березня 2021 року № 119/2021, «Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки» від 27 вересня 2021 року № 487/2021, Закону України від 28 лютого 2019 року «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», постанов Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року» від 3 березня 2021 р. № 179, «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 рр.» від 5 серпня 2020 р. № 695, розпорядження Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2022 р. № 1134-р «Про схвалення Водної стратегії України на період до 2050 року».

Методологічну основу наукової роботи становить раціональна сукупність різних загальних та спеціальних методів наукового пізнання, обрана дисертантом з урахуванням специфіки поставленої мети, об'єкта та предмета дослідження. Для досягнення визначеної мети та розв'язання поставлених завдань автор використав широкий комплекс загальних і спеціальних методів дослідження, зокрема, методи абстрагування, дедукції, індукції, аналізу, синтезу, а також формально-логічний, логіко-семантичний, системно-

структурний, порівняльно-правовий, соціологічний, статистичний, аналітичний та інші методи. Слід зазначити, що перераховані методи були використані в органічному поєднанні та взаємозв'язку, що дало змогу всебічно розглянути предмет дослідження, висвітлити пов'язані з ним проблеми, виробити комплексний підхід до їхнього вирішення.

Аналіз дисертації Буцьких Д.О. дозволяє зробити висновок про обґрунтованість її основних положень, висновків і рекомендацій. Яскраве свідчення цього – значний обсяг використаних джерел (більше 200 найменувань), серед яких: законопроекти та акти чинного законодавства, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, матеріали юрисдикційної практики, результати комплексу соціологічних заходів. З позитивного боку маю відмітити той факт, що переважна більшість використаних джерел датуються 2016-2022 роками. Це свідчить як про нагальність розглянутих в роботі питань, так і про старання автора бути в руслі сучасних наукових тенденцій.

Наукова новизна результатів дослідження. Дисертація Буцьких Д.О. стала вагомим внеском у розвиток доктринального уявлення про сутність, зміст та особливості адміністративно-правової охорони водних ресурсів в Україні. Зміст дисертаційного дослідження дозволяє стверджувати, що автор обґрунтував низку концептуальних положень, які відрізняються науковою новизною. В першу чергу, слід відмітити, що дисертантом вперше запропоновано розглядати безпеку водних ресурсів як невід'ємну складову екологічної безпеки держави та такий стан водно-ресурсної сфери країни, ключові параметри якого здатні задовольнити потреби населення та економіки в необхідних ресурсах і відповідати системі національних пріоритетів у координатах екологічних інтересів та загроз, основними з яких визнано: високий рівень водоемності і забруднення, зношеність устаткування в системах водопостачання та водовідведення, недостатня енергозабезпеченість їх функціонування, а також обмежена природна водозабезпеченість територій, де розміщені найбільші споживачі води.

Заслуговує на схвалення позиція автора про необхідність стратегічного планування та цільового прогнозування забезпечення не лише сталого управління водними ресурсами за басейновим принципом, але й реалізації відповідних заходів адміністративно-правової охорони цього природного компонента, заснованого на комплексному аналізі й довгостроковому прогнозі правових, економічних, соціальних і екологічних чинників водокористування та водоохорони, що сприятимуть збереженню й відновленню водних екосистем, управлінню ризиками природного і техногенного характеру.

Заслуговують на увагу й намагання автора переконати в доцільності підвищення рівня інституційної складової адміністративно-правової охорони водних ресурсів, насамперед в частині: 1) доцільності законодавчого розмежування функцій управління водними ресурсами та наданні екосистемних послуг, пов'язаних з використанням водних об'єктів, та їх відповідної охорони; 2) необхідності законодавчого визначення у справі охорони водних ресурсів та їх використанні таких важливих суб'єктів як Президент України, Верховна Рада України та Верховна Рада АРК, а також інституцій громадянського суспільства еколого-охоронного спрямування; 3) доцільності розробки та прийняття Порядку координації та взаємодії суб'єктів правової охорони водних ресурсів, що має стати важливим нормативно-правовим актом не лише з питань обміну інформацією між зацікавленими органами щодо запобігання виникненню та реагування на надзвичайні ситуації, пов'язані з водними ресурсами, але й визначення напрямів, рівнів, форм і методів їх координації та взаємодії, забезпечення реалізації аналітичних заходів, спрямованих як на покращення цього процесу, так і вироблення превентивних заходів на перспективу.

Сформульовані в роботі положення мають авторський характер та репрезентують індивідуальне бачення проблематики адміністративно-правового забезпечення охорони навколишнього природного середовища для подальших досліджень, присвячених правовим та організаційним аспектам забезпечення належної реалізації права громадян на безпечне екологічне середовище.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані та викладені в дисертації висновки і пропозиції можуть бути основою для подальшої розробки проблем адміністративно-правової охорони водних ресурсів, визначення шляхів підвищення її ефективності; для розробки і вдосконалення екологічного законодавства, а також у сфері реалізації права громадянин на безпечне навколишнє середовище; для вдосконалення діяльності публічної адміністрації в механізмі адміністративно-правової охорони водних ресурсів; при викладанні дисциплін «Адміністративне право», «Публічне адміністрування», «Адміністративна відповідальність», а також при підготовці лекцій і навчальних посібників із даних дисциплін.

Повнота викладу положень і висновків дисертації в опублікованих працях. Основні положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження Буцьких Д.О. викладені у десяти наукових публікаціях, чотири з яких опубліковані у наукових фахових виданнях України, одна – у зарубіжному науковому виданні, а також у п'яти тезах доповідей на науково-практичних конференціях, що свідчить про повноту викладу матеріалу дослідження в друкованих працях.

Оцінка ідентичності змісту наукових статей, тез та основних положень дисертації. Проведений аналіз змісту дисертації та основних положень наукових статей та тез здобувача підтвердив їх повну ідентичність. Зміст наукових статей та тез відтворює інформацію про методологію дослідження, способи аргументації положень, основні ідеї тексту дисертації викладені стисло. Положення, які викладені в дисертації, розроблені автором особисто. Висновки та положення дисертації мають самостійний характер

Висновки і рекомендації дисертації характеризуються високим рівнем достовірності. Про це свідчать позитивні відгуки авторитетних вчених-адміністративістів; успішна апробація на кафедральних заходах, міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Справляє приємне враження й обсяг використаного емпіричного матеріалу.

Структура роботи характеризується продуманістю, послідовністю, збалансованістю складових і підпорядкованістю їх реалізації мети та основних завдань дослідження. Загалом, викладене свідчить про такі позитивні риси рецензованої дисертації, як актуальність, наукова новизна, практична значущість, методологічна обґрунтованість та доступність для сприйняття.

Робота Буцьких Д.О. є завершеною працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретне наукове завдання, важливе з точки зору вдосконалення адміністративно-правової охорони водних ресурсів.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту.

Однак, як і при дослідженні будь-якої достатньо складної і нової теоретичної проблеми, в зазначеній дисертації міститься чимало спірних, неузгоджених і не зовсім обґрунтованих положень, які можуть стати підґрунтям наукової дискусії і звісно, насамперед, напрямами подальшої розробки даної проблеми. В цілому, позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, слід вказати і на певні його дискусійні моменти, зокрема:

1. Дисертація набула б додаткового змісту, якби автор, висвітлюючи загальну характеристику адміністративно-правової охорони водних ресурсів, приділив увагу еволюції становлення й розвитку досліджуваної сфери з чітким окресленням відповідних періодів та тенденцій їх зміни. Крім того, в описі актуальності теми дослідження доречно було б вказати не лише результати соціологічних спостережень, але й окремі статистичні показники діяльності публічної адміністрації щодо охорони водних ресурсів, оскільки вони є одними із найпереконливіших наукових аргументів при оцінці стану предметно визначеної практики.

2. У підрозділі 2.2 Буцьких Д.О. розглядає питання інституційного забезпечення правової охорони водних ресурсів та його реалізації. В цілому, ми підтримуємо позицію автора. В той же час відмічаємо, що його зауваження щодо неефективності системи публічного контролю за додержанням водоохоронного законодавства недостатньо обґрунтовані, адже із тексту

дисертації не уявляється можливим зрозуміти, що конкретно пропонує дисертант для оптимізації законодавства та водоохоронної практики.

Також здобувач на основі проведеного аналізу природоохоронного законодавства України запропонував авторську класифікацію суб'єктів адміністративно-правової охорони водних ресурсів у вигляді суб'єктів загальної, міжгалузевої, галузевої, функціональної, консультативно-дорадчої та громадсько-самоврядної компетенції. Не дивлячись на те, що ми вважаємо такий поділ позитивним внеском в науку адміністративного та екологічного права, зауважуємо, що у цьому видовому поділі відсутня системоутворююча ознака. Автору слід додатково пояснити, який критерій покладено в основу побудови такої системи, а також бажано більш широко розкрити зміст кожного виду суб'єктів водоохорони та існуючі зв'язки між окремими складовими такої системи.

3. Виокремлення в системі суб'єктів адміністративно-правової охорони водних ресурсів консультативно-дорадчих органів (як приклад, Басейнові ради, які діють у межах території річкового басейну, та утворені при центральному органі виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері розвитку водного господарства, з метою забезпечення раціонального використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів, інтегрованого управління ними), не дає відповіді на питання про значення цих інституцій у підвищенні ефективності реалізації сприятливої політики забезпечення реалізації населенням невід'ємного права на екологічно-безпечне середовище в Україні.

4. За результатами свого дослідження здобувач формулює велику кількість пропозицій. Проте, не всі вони видаються належним чином обґрунтованими. Так, наприклад, додаткового обґрунтування потребує положення щодо необхідності прийняття Положення про публічний контроль за використанням і охороною вод та відтворенням водних ресурсів. Подібні застереження виникають й щодо необхідності прийняття окремого Закону України «Про охорону вод (водних об'єктів)».

5. Підтримуючи намагання дисертанта дослідити проблеми адміністративної відповідальності юридичних осіб у сфері охорони навколишнього природного середовища, поза увагою автора водночас залишилось питання ефективності чи неефективності застосування адміністративних (адміністративно-господарських) санкцій та інших заходів впливу до суб'єктів господарювання за результатами проведення контрольно-наглядових заходів у сфері водоохорони. На мій погляд, ці обставини потребують додаткового роз'яснення під час прилюдного захисту дисертації.

Втім, вказані зауваження підтверджують складність та багатоаспектність теми обраної для дисертаційного дослідження, є елементом наукової дискусії або мають рекомендаційний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, теоретичне і практичне значення отриманих в ній результатів та не знижують в цілому високий науковий рівень дисертації.

Дотримання принципів академічної доброчесності. Вивчення змісту дисертації та наукових публікацій дає змогу дійти висновку про відсутність академічного плагиату, фабрикації, фальсифікації чи порушення інших видів принципів та правил академічної доброчесності, які могли б поставити під сумнів самостійний характер рецензованого дослідження. Зазначене підтверджується наявністю відповідних посилань на згадані автором по тексту літературних джерел, зокрема під час використання ідей, розробок, відомостей тощо.

Висновок щодо відповідності дисертації вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами та доповненнями).

Дисертація Буцьких Дмитра Олександровича на тему: «Адміністративно-правова охорона водних ресурсів України» є самостійною кваліфікованою науковою працею. За своїм змістом, теоретичним рівнем та науковою новизною

ця наукова праця відповідає вимогам спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

Офіційний опонент

**декан юридичного факультету
Запорізького національного університету
Заслужений юрист України,
член-кореспондент Національної академії
правових наук України,
доктор юридичних наук, професор**

Тетяна КОЛОМОЄЦЬ

Підпис Тетяни Коломоєць засвідчую:

**Перший проректор
Запорізького національного університету,
доктор юридичних наук, професор**

Олександр БОНДАР